

LBRIS

We know
books

PHILIPPE SANDS

FILIERA

**PE URMELE UNUI
FOST DEMNITAR NAZIST**

Traducere din limba engleză
MIRUNA ANDRIESCU

LITERA
București

Cuprins

<i>Cuvânt către cititor</i>	13
<i>Personaje principale</i>	15
<i>Prolog: Roma, 13 iulie 1949</i>	19
<i>Harta 1: Imperiul Austro-Ungar, 1901</i>	26
PARTEA I. IUBIRE	27
Capitolul 1. 2012, Hagenberg	29
Capitolul 2. 1901, Otto	37
Capitolul 3. 1908, Charlotte	41
Capitolul 4. 1929, Viena	46
Capitolul 5. 2013, Hagenberg	57
Capitolul 6. 1933, Viena	64
Capitolul 7. 1934, Berlin	69
PARTEA A II-A. PUTERE	77
Capitolul 8. 1938, Viena	79
Capitolul 9. 2014, Londra	85
Capitolul 10. 1938, Viena	91
Capitolul 11. 1939, Cracovia	98
Capitolul 12. Bronisława	109
Capitolul 13. 1941, Cracovia	112
Capitolul 14. 1942, Lemberg	117
Capitolul 15. Michael	127

Capitolul 16. 1943, Lemberg	131
Capitolul 17. 2014, Lvov	134
Capitolul 18. 1944, Lemberg	140
Capitolul 19. 1944, Bolzano	144
Capitolul 20. 1945, Thumersbach	149
PARTEA A III-A. FUGA	159
Capitolul 21. 2015, New York	161
Capitolul 22. 1945, refugiul Hagener Hütte	169
Harta 2: Zona montană, 1945–1948	177
Capitolul 23. Buko	181
Capitolul 24. 1948, Salzburg	189
Capitolul 25. 1949, Bolzano	192
Harta 3: Ruta spre sud, 1949	194
Capitolul 26. 2016, Varșovia	198
Capitolul 27. Mai 1949, Vigna Pia	204
Harta 4: Roma, 1949	216
Capitolul 28. Obiecte de artă	218
Capitolul 29. Iunie 1949, Roma	223
Capitolul 30. Iulie 1949, Santo Spirito	231
PARTEA A IV-A. MOARTE	239
Capitolul 31. Cele cinci înmormântări ale lui O.W.	241
Capitolul 32. 2016, Hagenberg	246
Capitolul 33. Testamentul	251
Capitolul 34. Septembrie 1949	255
Capitolul 35. Episcopul	260

Capitolul 36. Războiul Rece	267
Capitolul 37. Wollenweber	273
Capitolul 38. Corpul de Contrainformații al Armatei SUA	276
Capitolul 39. Lauterbacher	284
Capitolul 40. <i>Persilschein</i>	290
Capitolul 41. Los Angeles	297
Capitolul 42. Hass	302
Capitolul 43. 2017, Roma	308
Capitolul 44. Institutul Anima	315
Capitolul 45. Cafeneaua Doney	324
Capitolul 46. Lacul Albano	329
Capitolul 47. Exhumarea	338
Capitolul 48. Lucid	345
Capitolul 49. 2018, Albuquerque	353
Capitolul 50. Wiesenthal	360
Capitolul 51. Ficatul	367
Capitolul 52. 2018, Hagenberg	373
Epilog: Roma, 13 iulie 2019	379
Mulțumiri	397
Surse	403
Note	407
Credite pentru ilustrații și hărți	457
Indice	461

Roma, 13 iulie 1949

Starea bărbatului din patul nouă era gravă. Avea febră mare și o afecțiune hepatică acută, așa că nu putea mânca și nu se putea concentra asupra chestiunilor legate de ambiție și de dorință care îl motivaseră întreaga viață.

Fișa de la căpătâiul patului oferea puține informații, iar mare parte din ele erau incorecte: „Pe 9 iulie 1949 a fost internat un pacient pe nume Reinhardt“.1 Data era corectă, dar nu și numele. Adevăratul său nume era Wächter, dar folosirea acestuia ar fi alertat autoritățile asupra faptului că pacientul era căutat pentru crimă în masă, fiind un nazist de rang înalt. Fusese cândva adjunctul lui Hans Frank, guvernatorul general al Poloniei ocupate, spânzurat cu trei ani mai devreme la Nürnberg pentru uciderea a patru milioane de oameni. Și Wächter fusese condamnat pentru „crimă în masă“, pentru execuția prin împușcare a peste 100 000 de oameni. Estimarea era mai mică decât numărul real.

„Reinhardt“ era fugar la Roma. Credea că e urmărit de americani, polonezi, sovietici și evrei pentru „crime împotriva umanității“ și „genocid“. Spera să ajungă în America de Sud.

Tatăl lui era numit în fișa pacientului „Josef“, o informație corectă. Spațiul aferent prenumelui său rămăsese gol. „Reinhardt“ folosea prenumele Alfredo, dar numele lui adevărat era Otto.

Ocupația pacientului era „scriitor“, ceea ce nu era în totalitate eronat. Otto Wächter scria scrisori pentru soția sa și ținea un jurnal, deși însemnările erau puține și, după cum aveam să aflu, stenografiate sau scrise folosind un cod care le făcea greu de descifrat. Mai scria și poezii și, mai recent, pentru un om care voia să-și piardă timpul și să-și umple orele libere, un scenariu de film și un manifest despre viitorul Germaniei, pe care îl intitulasă *Quo Vadis Germania?*

Când fusese liber și dispusese de putere, pacientul semnase documente care puteau avea drept consecință punerea sub urmărire a unor persoane. Numele lui apărea în josul unor scrisori și decrete importante. La Viena pusese capăt carierelor a mii de oameni, inclusiv a doi dintre profesorii săi de la universitate. La Cracovia autorizase construirea unui ghetou. La Lemberg le interzisese evreilor să muncească. Așadar ar fi mai just să spunem că ocupația pacientului era cea de avocat, guvernator, *Gruppenführer* SS. În ultimii patru ani, principala lui îndeletnicire fusese să supraviețuiască, era un om care se ascundea și voia să fugă și care credea că reușise.

În fișa pacientului era consemnat că avea 45 de ani. De fapt, avea cu trei ani mai mult și își sărbătorise de curând ziua de naștere.

În fișă, la „starea civilă“ scria că este celibatar. De fapt, era căsătorit cu Charlotte Bleckmann, pe care în scrisori o numește Lotte sau Lo. Ea îl alinta *Hümmchen* sau *Hümmi*. Aveau șase copii, deși ar fi putut fi mai mulți.

În fișa pacientului nu era precizată nici o adresă din Roma. De fapt, trăia în secret într-o chilie de călugăr de la ultimul nivel al mănăstirii Vigna Pia, la marginea orașului, într-un cot al fluviului Tibru. Îi plăcea să înoate.

În fișă nu era menționat că pacientul fusese adus la spital de doi călugări care locuiau la Vigna Pia.

În privința stării sale de sănătate, erau consemnate următoarele:

Pacientul afirmă că nu a putut să mănânce începând cu 1 iulie, că pe 2 iulie a făcut febră mare și pe 7 iulie a avut simptome de icter. Pacientul are diabet, iar examinarea clinică a arătat o afecțiune hepatică: atrofie galbenă acută a ficatului (*icterus gravis*).²

Din alte surse, aflăm că „Reinhardt“ a avut trei vizitatori cât a fost internat la spitalul Santo Spirito. Unul a fost un episcop, cândva un apropiat al papei Pius al XII-lea. Altul a fost un medic care a lucrat la ambasada Germaniei la Roma, în timpul războiului. Al treilea a fost o doamnă prusacă, soția unui cadru universitar italian, mamă a doi

copii. Ea l-a vizitat în fiecare zi, o dată duminică, a doua zi după ce fusese internat, de două ori luni și o dată marți.

Miercuri, pe 13 iulie, îl vizitase a cincea oară. De fiecare dată îi aducea câte un mic dar, un fruct sau puțin zahăr, conform indicațiilor medicului.

Doamnei prusace îi fusese greu să intre în salonul Baglivi, unde era internat. La prima vizită, paznicul o chestionase atent. „Nu mi-ați dat destule detalii“, îi spusese acesta. Ea fusese avertizată să fie discretă, să spună doar că e o prietenă a Bisericii. Spusese aceste cuvinte, iar paznicul se înduplecase. Acum o recunoșteau.

Vizitatoarea era impresionată de mărimea salonului Baglivi. „E ca o biserică“, i-a spus ea soției pacientului, care, conform fișei acestuia, nu exista.³ I-a plăcut gravitatea spațiului vast, unde te puteai refugia de zăpușeală, când venea dinspre casa ei, trecând pe lângă Piazza dei Quiriti și pe lângă fântâna care îl făcuse pe Mussolini să declare că patru femei goale nu au ce căuta într-un parc.

Ea intra în salonul Baglivi, trecea de micuța capelă, o lua spre dreapta, se apropia de patul pacientului, unde rămânea puțin. Îl saluta, schimbau câteva cuvinte, îi răcorea fruntea cu un șervet umed, îl schimba de cămașă. Lua un mic taburet de sub pat și se așeza, să vorbească cu el și să-l aline. În patul alăturat era un pacient nou, așa că aveau mai puțină intimitate, iar ea vorbea mai cu fereală.

Pacientul avea puține de spus. Era tratat cu penicilină – intravenos – împotriva infecției, iar medicamentul îi scădea febra, dar îl făcea să se simtă slăbit. I se spusese să mănânce câte puțin, cafea cu lapte, puțin suc de portocale, o lingură de dextroză. Medicii l-au avertizat să-și protejeze stomacul.

La fiecare vizită, doamna observa o schimbare. Luni era slăbit și vorbea puțin. Marți părea mai înviorat și mai volubil. A întrebat despre scrisorile pe care se aștepta să le primească și și-a exprimat speranța că băiatul lui cel mare, pe care îl chema tot Otto, ar fi putut veni în vizită înainte de sfârșitul verii.

Cuvintele din acea zi erau încurajatoare, chiar dacă trupul părea mai vlăguit. „E mult mai bine“, a spus pacientul. Ea i-a dat o linguriță de suc de portocale. Avea mintea limpede, în ochi îi sclipea o lumină.

Pacientul a reușit să-și exprime o idee mai complexă. „Dacă Lo nu poate veni acum, nu contează, fiindcă m-am simțit foarte aproape de ea în ultimele nopți lungi și mă bucur că suntem atât de strâns uniți. Ea mă înțelege pe deplin și totul e așa cum trebuie să fie.“⁴

Îl ardea pe dinăuntru, dar nu simțea durere. Părea relaxat, stătea nemișcat, ținând-o de mână pe femeie. Ea i-a povestit cum își petrecuse ziua, despre viața la Roma, despre copii. Înainte să plece, i-a mângâiat ușor fruntea.

El i-a mai spus la final: „Sunt pe mâini bune. Ne vedem mâine.“⁵

La cinci și jumătate, doamna prusacă și-a luat rămas-bun de la pacientul numit „Reinhardt“. Știa că sfârșitul îi era aproape.

Mai târziu, seara, pacientul a primit vizita episcopului. În clipa din urmă, după cum a povestit episcopul, în brațele căruia se afla pacientul, acesta a rostit ultimele cuvinte. Bănuia că starea lui fusese provocată de un act cu intenție și l-a identificat pe cel care îl otrăvisese. Aveau să treacă mulți ani înainte ca acele cuvinte pe care le-ar fi adresat episcopului, fără alți martori, să ajungă la urechile altora.

Pacientul nu a supraviețuit până a doua zi.

După câteva zile, doamna care îl vizitase i-a scris lui Charlotte Wächter, văduva. În zece pagini scrise de mână, descria cum îl cunoscuse pe Wächter cu câteva săptămâni mai devreme, la scurt timp după ce sosise la Roma. „De la el am aflat despre tine, despre copii, despre tot ce iubea.“⁶ „Reinhardt“ îi spusese vizitatoarei despre ocupația sa dinainte de război și din timpul războiului și despre anii care au urmat, pe care îi petrecuse în creierii munților. În scrisoare se afirma că fusese neliniștit și se făcea aluzie la o călătorie a lui în afara Romei, într-un weekend. Autoarea nu preciza numele locului sau al persoanei la care fusese.

Scrisoarea se încheia cu câteva cuvinte despre diagnostic. Medicul credea că moartea fusese cauzată de „atrofia acută a ficatului“, un fel de „otrăvire internă“ provocată poate de mâncare sau de apă. Doamna

își exprima câteva gânduri despre viitor, despre faptul că lui Charlotte îi va lipsi „tovarășul ei optimist, prietenos“. O sfătuia să se gândească doar la copii, care au nevoie de o mamă curajoasă, veselă.

„Soțul tău îndrăgea atât de mult la tine mai ales acea veselie curajoasă, faptul că ești cu picioarele pe pământ.“⁷ Scrisoarea se încheia cu aceste cuvinte, păstrând sub tăcere adevăratul nume al pacientului.

Scrisoarea era datată 25 iulie 1949. A fost expediată din Roma către Salzburg, unde a fost adusă la locuința lui Charlotte Wächter și a celor șase copii ai ei.

Charlotte a păstrat scrisoarea timp de 36 de ani. După moartea ei, în 1985, a fost încredințată fiului ei cel mare, Otto junior, împreună cu alte hârtii personale. După ce Otto junior a murit, în 1997, scrisoarea a ajuns la Horst, al patrulea copil. Acesta locuia într-un castel uriaș, dărăpănat, magnific, din străvechiul sat austriac Hagenberger, situat între Viena și Brno, din Republica Cehă. Scrisoarea a rămas acolo ani la rând, neștiută.

Apoi, după două decenii, într-o zi cumplit de geroasă, i-am făcut o vizită lui Horst la castel. Făcusem cunoștință cu el în urmă cu câțiva ani și știam că are mii de pagini din hârtiile personale ale mamei lui. La un moment dat m-a întrebat dacă aș vrea să văd originalul scrisorii doamnei prusace. A ieșit din bucătărie, a urcat treptele abrupte de piatră, a intrat în camera lui și s-a apropiat de un dulap vechi de lemn, cu geamuri de sticlă, aflat lângă pat, aproape de fotografia tatălui său în uniformă SS. A luat scrisoarea, a adus-o în bucătărie, a pus-o pe masa veche de lemn și a început să citească cu glas tare.

Vocea i s-a stins și a lacrimat.

– Nu e adevărat.

– Ce nu e adevărat?

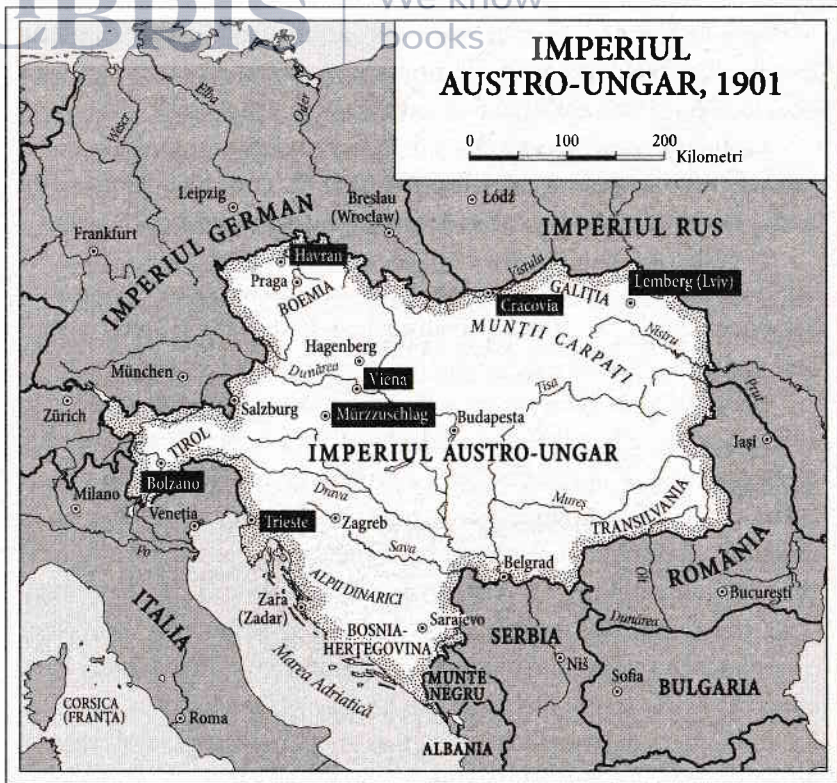
– Că tata a murit din cauza unei boli.

Buștenii din sobă trosneau. Îi priveam aburii răsuflării.

Îl cunoșteam pe Horst de cinci ani. A ales acest moment ca să-mi împărtășească un secret, convingerea că tatăl lui fusese omorât.

– Care e adevărul?

– Mai bine încep cu începutul, a spus Horst.

PARTEA I

IUBIRE

„N-am cunoscut vechea Viena dinainte de război, cu muzica lui Strauss, cu luxul și farmecul ei...”

Graham Greene, *Al treilea om*, 1949

Capitolul 1

2012, HAGENBERG

Începutul a fost vizita la Horst Wächter, în primăvara lui 2012, când cel de-al patrulea copil al lui Otto și al lui Charlotte Wächter m-a primit întâia oară în casa lui. Am traversat un șanț dezafectat și am intrat pe ușile mari de lemn ale castelului Hagenberg, unde m-a întâmpinat un miros stătut, de lemn ars, pe care îl simțeau mereu la Horst. Am băut ceai, am cunoscut-o pe soția lui, Jacqueline, mi-a povestit despre fiica lui, Magdalena, despre cei cinci frați și surori. Am aflat și de hărțile mamei lui, deși aveau să treacă mulți ani până să le văd pe toate.

Vizita a fost o întâmplare. Cu 18 luni mai devreme călătorisem în orașul Lviv, în Ucraina, ca să țin o prelegere despre „crime împotriva umanității” și „genocid”. Am vizitat facultatea de drept, dacă tot eram acolo, dar adevăratul motiv al călătoriei era dorința de a găsi casa unde se născuse bunicul meu. În 1904, orașul lui Leon Buchholz se numea Lemberg și era capitala regională a Imperiului Austro-Ungar.

Speram să aflu detalii pe care nu le știam din povestea lui Leon, să descopăr ce se întâmplase cu familia lui, despre care păstra o tăcere discretă. Voiam să știu mai multe despre identitatea lui și despre a mea. Am găsit casa lui Leon și am aflat că originile „genocidului” și ale „crimelor împotriva umanității”, idei legale inventate în 1945, puteau fi identificate în orașul lui natal. În urma acestei călătorii am scris o carte, *East West Street*, povestea a patru bărbați: Leon, a cărui familie numeroasă din Lemberg și din împrejurimi a fost decimată în Holocaust; Hersch Lauterpacht și Rafael Lemkin, din același oraș, doi juriști care au introdus termenii „crime împotriva umanității” și „genocid” în procesele de la Nürnberg și în legislația internațională, și Hans Frank, guvernatorul general al Poloniei sub ocupație germană, care a sosit la Lemberg în august 1942 și a ținut un discurs care

a fost urmat de exterminarea evreilor din regiunea numită Galiția. Victimele acțiunilor lui Frank, pentru care a fost condamnat și spânzurat la Nürnberg, au fost în număr de patru milioane. Printre ele s-au numărat familiile lui Leon, Lauterpacht și Lemkin.

Pe parcursul cercetărilor am descoperit o carte remarcabilă scrisă de Niklas Frank, *The Father*, despre Hans Frank. L-am căutat pe Niklas și ne-am întâlnit pe terasa unui hotel elegant din Hamburg. Pe parcursul conversației noastre, știind că sunt interesat de Lemberg, a menționat numele lui Otto Wächter. Unul dintre adjuncții tatălui său, Wächter, fusese guvernatorul nazist al orașului Lemberg între 1942 și 1944, iar Niklas îl cunoștea pe unul dintre copiii lui, Horst. Fiindcă orașul mă interesa, iar familia lui Leon murise în timpul petrecut de Wächter la Lemberg, Niklas s-a oferit să mă prezinte acestuia. M-a avertizat oarecum: spre deosebire de Niklas, care avea o atitudine negativă față de tatăl lui – „Sunt absolut împotriva pedepsei cu moartea, cu excepția tatălui meu“, mi-a spus el la o oră după ce ne întâlniserăm –, Horst avea o părere mai bună despre tatăl lui. „Dar îl vei simpatiza“, mi-a spus Niklas, zâmbind.

Horst a fost de acord să ne întâlnim. Am zburat de la Londra la Viena, am închiriat o mașină, am mers spre nord, traversând Dunărea, pe lângă vii și dealuri, până la vechiul sătuc Hagenberg. „Voi dansa cu tine în Viena“, se auzea un cântec la radio, „îmi voi îngropa sufletul într-un album.“¹ Pe parcursul călătoriei am simțit o ușoară anxietate, deoarece era foarte probabil ca Otto Wächter să fi avut un rol în soarta rudelor lui Leon din Lemberg și din împrejurimile orașului, un singur membru al familiei reușind să scape cu viață în timp ce el se afla la conducerea regiunii. Numele lui părea să fi fost eliminat din istoria acelei perioade. Am aflat că era austriac, soț, tată, jurist și nazist de rang înalt. În 1934 fusese implicat în asasinarea cancelarului austriac Engelbert Dollfuss. După ce naziștii au ajuns în Austria, în martie 1938, după anexare, ocupase o poziție importantă în noul guvern de la Viena, unde locuiau bunicii mei. Ulterior fusese numit guvernator al Cracoviei ocupate de naziști, iar apoi, în 1942, guvernator al orașului Lemberg. După război, dispăruse de pe fața pământului. Voiam

să aflu ce se întâmplase cu el, dacă se făcuse dreptate. În acest scop nu aveam să precupețesc nici un efort. Călătoria începuse.

Nu ar fi trebuit să-mi fac griji în privința lui Horst. M-a întâmpinat cu entuziasm. Era un bărbat înalt, chipeș, arăta grozav într-o cămașă roz și sandale Birkenstock, cu o sclipire în ochi și o voce cuceritoare, ușor răgușită, caldă, ezitantă și blândă. Era încântat că venisem la castelul baroc dărăpănat în care locuia, cu o curte interioară în mijloc, impozant, pătrat, cu patru niveluri, cu pereți groși de piatră și un șant acoperit de o vegetație deasă.

Mi-a spus entuziasmat că tocmai primise vizita unui actor celebru, însoțit de un regizor italian. „Doi câștigători ai premiului Oscar în castelul meu!“ Filmul *Ofertă irezistibilă*, o poveste despre iubire și crimă a cărei acțiune se desfășura în Europa, la Viena, Trieste, Bolzano și Roma. Pe atunci cunoșteam prea puțin importanța acestor orașe pentru familia Wächter.

Însoțiti de o pisică, am intrat în castel, o clădire solidă care cunoscuse vremuri mai bune. Am trecut pe lângă un atelier plin cu unelte și alte ustensile, fructe puse la uscat, cartofi și tot felul de legume, și am dat de câine. Horst găsisse clădirea în anii 1960, când era locuită de o colonie de artiști. Era un loc al „petrecerilor secrete“, mi-a explicat el. După două decenii, l-a cumpărat cu banii dintr-o moștenire modestă care îi revenise după moartea lui Charlotte.

Mi-a spus principalele repere ale vieții lui. Născut la Viena pe 14 aprilie 1939, fusese botezat după „Horst Wessel Lied“, un imn nazist.² Părinții lui îi aleseseră ca al doilea prenume Arthur, în onoarea lui Arthur Seyss-Inquart, colegul și prietenul tatălui său și nașul lui Horst.³ Acesta era un avocat cu ochelari cu ramă de baga, care stătea la masa lui Adolf Hitler și care ocupase scurt timp funcția de cancelar al Austriei, după *Anschluss*, și de guvernator al *Ostmark*-ului, cum era numită Austria în timpul celui de-al Treilea Reich. La scurt timp după nașterea lui Horst, Seyss-Inquart a fost numit ministru fără portofoliu în cabinetul lui Hitler, apoi în curând a primit misiunea de a governa Olanda ocupată. În ultimul testament al lui Hitler, redactat

în 1945, Seyss-Inquart era desemnat ministru de externe al Reichului. După câteva luni, juristul și nașul de botez a fost prins, judecat la Nürnberg și spânzurat pentru crimele comise.

Așadar am fost oarecum surprins să văd o mică fotografie alb-negru a lui Seyss-Inquart lângă patul lui Horst. Era proptită în rama unei fotografii a tatălui său, Otto, lângă un tablou în ulei care îl înfățișa pe bunicul lui, generalul Josef Wächter, un militar care făcuse parte din armata imperială în Primul Război Mondial. O fotografie a lui Charlotte, făcută în 1942, atârna pe alt perete din dormitor. Horst dormea aproape de familia sa.

Horst mi-a prezentat-o pe soția lui, Jacqueline (Ollèn), care era suedeză. Locuiau în două camere primitoare, la parterul castelului, încălzite de o sobă mare cu lemne, deși relația lor nu părea foarte apropiată. El a făcut ceai și a vorbit mai afectuos despre părinții lui decât Jacqueline. Îți dădeai seama imediat că încă ținea mult la ei. Părea foarte apropiat mai ales de mama lui, pe care o îngrijise în ultimii ani ai vieții ei, fiind fiul preferat, cum aveam să aflăm mai târziu. Relația lui Charlotte cu cele patru surori ale lui Horst fusese mai dificilă, iar când acestea au crescut, trei dintre ele s-au mutat în străinătate.

În cursul acelei prime vizite, Horst mi-a făcut impresia că îl cunoscuse foarte puțin pe tatăl său, care era adesea absent în anii războiului, fiind plecat în locuri îndepărtate. Familia lui era în Austria, iar el, în Cracovia, Lemberg, Italia sau Berlin. Am aflat că era „un afemeiat”, că după război dispăruse, apoi murise la Roma.

Atât mi-a spus Horst în timpul primei vizite. Cumva, indirect, mi-a explicat el, castelul era un dar de la Otto, un loc de refugiu și de alinare. „Am renunțat la viața obișnuită”, mi-a spus el, pe când avea 30 și ceva de ani. A lăsat în urmă o viață normală din cauza poveștii tatălui său, sperând să găsească o cale alternativă de a-și duce existența.

Normalitatea luase sfârșit pentru Horst în 1945, când avea șase ani, odată cu pierderea războiului. „Am fost crescut ca un băiețel nazist, apoi, de la o zi la alta, totul s-a terminat.” A fost o traumă națională și personală când regimul a căzut și viața din jurul familiei s-a prăbușit, copilăria fericită fiind spulberată. A menționat o amintire de la ziua lui

de naștere din aprilie 1945; stătea lângă casa familiei din Thumersbach, privind către lacul Zell. „Eram singur și știam că ar trebui să țin minte toată viața clipa aceea.” Vocea lui blândă ezita când povestea cum avioanele britanice și americane lansau bombe neexplodate în apă. „Casa a început să se cutremure, îmi amintesc...” Vocea i s-a curmat și ochii i s-au umezit și atunci am simțit un fior. A plâns puțin.

Apoi Horst mi-a arătat castelul, care avea multe încăperi mari și mici. Ne-am oprit în dormitorul lui aflat la parter, sub privirile lui Josef, Otto, Charlotte și ale nașului Arthur. A scos albumele de fotografii ale lui Charlotte și am stat unul lângă altul, cu ele pe genunchi. Mi-a vorbit despre o arhivă mare de familie, care conținea corespondența amplă dintre părinții săi, jurnalele și amintirile mamei lui, scrise pentru copii, pentru posteritate. Nu am văzut acele documente în ziua respectivă, dar menționarea lor mi-a stârnit curiozitatea.

Am văzut câteva pagini dintr-un jurnal din 1942, un carnet mic, plin cu scrisul înghesuit al mamei sale. Mă interesa data de 1 august, ziua în care Hans Frank vizitase familia Wächter la Lemberg, pentru a anunța implementarea Soluției Finale în districtul Galiția, printr-un discurs care însemnase condamnarea la moarte a sute de mii de oameni. Însemnarea din jurnal pentru acea zi ne spunea că Frank jucase șah cu Charlotte.

Ne-am întors la fotografiile din albume, care spuneau povestea unei vieți de familie, cu copii și bunici, aniversări și vacanțe la munte. Familia Wächter împreună, fericită. Erau lacuri, o fotografie cu Otto înotând, singura pe care am văzut-o vreodată. „Tatălui meu îi plăcea să înoate”, a spus Horst. Pe pagina alăturată, un bărbat zâmbitor dăltuia o svastică într-un perete, în 1931. Un bărbat stătea lângă o clădire, întâmpinat de un șir de brațe ridicate făcând salutul nazist. *Doctorul Goebbels*, scria sub

fotografie.⁴ Trei bărbați vorbeau într-o curte acoperită. Sub fotografie, două inițiale: A. H. Era scrisul înclinat al lui Otto. Erau Adolf Hitler și Heinrich Hoffmann, fotograful său, aveam să aflui, și un al treilea bărbat. „Nu e tata“, a spus Horst. „Poate e Baldur von Schirach.“ Era o referire la șeful organizației Tineretul Hitlerist, condamnat la rândul său la Nürnberg, al cărui fiu, Ferdinand, este un scriitor talentat.⁵

Am întors alte pagini. Viena, toamna lui 1938, Otto în biroul său din palatul Hofburg, în uniformă SS. Polonia, toamna lui 1939, o clădire incendiată, refugiați. O stradă aglomerată, oameni îmbrăcați gros, o doamnă în vârstă cu eșarfă și o banderolă albă pe braț. O evreică fotografiată de Charlotte în ghetoul din Varșovia.

O poză cu Horst, alături de trei dintre cele patru surori ale lui. „Martie 1943, Lemberg“, scrisese Charlotte dedesubt. O zi însorită, cu umbre lungi. Un bilet de la Horst pentru Otto: „Dragă tată, ți-am cules flori. Te sărut. Fiul tău, Horsti-Borsti.“⁶ Avea cinci ani pe atunci, în 1944.

Am abordat pe ocolite unele subiecte mai delicate. M-a întrebat despre bunicul meu, a ascultat tăcut detaliile. Eu l-am întrebat despre părinții lui și despre relația dintre ei. „Mama era convinsă că tata avea dreptate, că a procedat corect.“ Nu îl vorbise niciodată de rău, nu în prezența lui Horst, dar el își dăduse seama că exista o latură întunecată. „Desigur, mă simt vinovat în legătură cu lucrurile făcute de tatăl meu.“ Știa despre „lucrurile cumplite“ pe care le săvârșise regimul, însă abia mai târziu și-au făcut simțită prezența în viața cotidiană. Perioada de după război a fost marcată de tăcere. Nimeni din Austria nu voia să vorbească despre cele întâmplate, nici atunci, nici acum. A făcut aluzie la greutăți în familie, legate de nepoții și de nepoatele lui, dar fără să dea detalii.

Am trecut la alte chestiuni. Charlotte dorise ca Horst să devină un avocat de succes, ca tatăl său, dar el alesese o altă viață. Nu mai

voia să învețe, îi spusese lui Charlotte; avea să se retragă în pădure. „La revedere, mamă!“ Ea era profund dezamăgită că el își găsisese propriul drum. La Viena, la începutul anilor 1970, făcuse cunoștință cu un pictor, Friedensreich Hundertwasser⁷, și s-au împrietenit. „Știam că Hundertwasser va avea nevoie de mine, că ne vom înțelege, fiindcă era timid, la fel ca mine.“ Horst a fost asistentul artistului, a navigat cu vasul său, *Regentag* – „zi ploioasă“ –, de la Veneția până în Noua Zeelandă, însoțit de soția sa, Jacqueline, cu care tocmai se căsătorise. În acea călătorie s-a născut unicul lor copil, o fiică, Magdalena, în 1977.

„Cumva faptul că Hundertwasser era evreu mă făcea să mă simt bine“, a continuat Horst. „Poate e la fel și în privința ta, Philippe; ești evreu, iar asta mă atrage cumva.“ Mama artistului se temea de Horst. „Știa cum îl chema pe tata, cine fusese, avusese experiențele ei în război, purtase Steaua lui David...“ În timp ce vorbea, și-a trecut degetele peste braț, acolo unde ar fi fost banderola.

Totuși, a explicat el, responsabilitatea istorică a tatălui său era o chestiune complexă. Otto nu era de acord cu teoriile rasiale, nu îi considera pe germani superiori și pe toți ceilalți *Untermenschen*. „El voia să facă ceva bun, să pună lucrurile în mișcare, să găsească o soluție la problemele de după Primul Război.“

Aceasta era opinia lui Horst. Tatăl lui fusese un bărbat cumsecade, un optimist care încercase să facă bine, dar care fusese implicat fără să vrea în ororile provocate de alții.

Am ascultat cu răbdare, întrucât nu voiam să perturb atmosfera primei noastre întâlniri.

După câteva zile, după ce mă întorsesem la Londra, am primit un mesaj de la Horst. „Îți mulțumesc pentru vizita ta la Hagenberg, pentru a afla detalii despre povestea tragică a familiei bunicului tău din Lemberg.“ Mi-a dat adresa unui bărbat din Lemberg căruia tatăl lui i-ar fi salvat viața, un evreu polonez. Pe atunci, a adăugat el, „situația deplorabilă a evreilor era acceptată în general drept *Schicksal*“. Cuvântul însemna „soartă“.

Cu privire la propria situație, mi-a spus că vizita mea îi alinase singurătatea. Alți membri ai familiei nu voiau să vorbească despre

trecut și îi priveau cu ochi critici inițiativele. Nu voiau ca viața lui Otto von Wächter să intre în atenția nimănui.

După prima noastră întâlnire am plecat curios și fascinat. Nu aveam cum să nu-l plac pe Horst, era blând și sincer, aparent fără nimic de ascuns. Era un fiu care voia să vadă părțile bune ale tatălui său. Totodată, nu voia să accepte ideea că Otto Wächter avusese vreo responsabilitate reală pentru evenimentele cumplite care se petrecuseră pe teritoriul pe care îl conducea. Voiam să aflu mai multe despre părinții lui. Detaliile contează.

Capitolul 2

1901, OTTO

Otto Gustav Wächter s-a născut la Viena, pe 8 iulie 1901. Tatăl lui, Josef Wächter, era un monarhist înflăcărat, un ofițer al armatei imperiale austro-ungare a împăratului Franz Iosif. De origine cehă, dar vorbitor de limbă germană, provenea din orașelul Havran din Regiunea Sudetă, aflat la marginea imperiului, la nord de Praga. Era naționalist și un antisemit vehement și se căsătorise cu Martha Pfob, dintr-o familie bogată din Viena, care avea trei copii.

Otto avea două surori mai mari, Hertha, născută în 1898, și Ilse, născută în 1900, dar era foarte iubit, fiind unicul fiu și mezinul familiei. Una dintre primele fotografii de familie a fost făcută de fotograful curții imperiale și regale când Otto avea doar câteva luni.¹ Martha, alături de Josef, în uniformă, cu o mustață impozantă, ținându-l în brațe pe Otto, grijuliu și mândru. Era un portret formal, reflectând viața dedicată monarhiei și imperiului.

Otto și-a petrecut primii ani ai copilăriei la Viena, un oraș aflat la apogeul puterii sale, într-o perioadă de bogăție și creativitate intelectuală.² Gustav Mahler era dirijor la Opera de Stat, Sigmund Freud își elabora noile idei despre psihanaliză, Josef Hoffmann și Koloman Moser erau liderii Wiener Werkstätte, o comunitate progresistă de artiști și designeri. Primarul Karl Lueger conducea orașul cu fermitate și cu o puternică autoritate antisemită. Otto a frecventat o școală de stat de pe Albertgasse, în districtul 8 al Vienei. Rezultatele sale școlare erau „foarte bune“, conform rapoartelor.

Când avea șapte ani, familia lui s-a mutat la Trieste, pe coasta Mării Adriatice, unde a fost înscris la Deutsche Volksschule, pe Via della Fontana, în apropiere de gara centrală. A învățat italiana, a dovedit înclinație pentru limbi străine și a făcut progrese „lăudabile“, cu excepția scrisului, unde se descurca doar „satisfăcător“. A primit prima comuniune, a intrat la liceu și a învățat să înoate la Militärschwimmschule, școala militară de înot. Era hotărât și încrezător, se simțea deja în largul lui în uniformă.

Familia se afla la Trieste când a izbucnit războiul, în vara lui 1914. Fiind maior în armata imperială și regală, *kaiserlich und königlich (k.u.k.)*, Josef a fost detașat în Galiția și a promovat apoi la comanda Regimentului 88 Infanterie de lângă Lemberg.³ Otto s-a mutat împreună cu mama și surorile lui la Budweis, în sudul Boemiei, localitate aflată în prezent în Republica Cehă, după ce stătuseră un an la Krumau, în vecinătate. La istorie, învăța despre Caesar și războaiele cu gali, iar orele de educație fizică se axau pe fundamentele luptelor armate și neînarmate.

Împăratul Franz Iosif a murit în 1916, după o domnie de aproape 68 de ani. Doi ani mai târziu, războiul a luat sfârșit și s-au încheiat patru secole de domnie habsburgică. Austria a fost redusă la un rest din gloria sa de odinioară. A fost o perioadă nefastă pentru familia Wächter, care s-a întors la Trieste. Josef investise averea familiei în obligațiuni guvernamentale care s-au devalorizat cu totul din cauza prăbușirii financiare de după război. Îi fusese decernat însă Ordinul Maria Tereza pentru curaj, moment care fusese filmat pentru posteritate și păstrat, așa că am putut să văd momentul în care a fost înnoțat.⁴ Această distincție i-a permis – și lui Otto apoi – să folosească titlul de *Freiherr*, sau baron. Bărbații din familia Wächter au devenit von Wächter.

Otto a absolvit liceul în vara lui 1919. Pe baza certificatului de bacalaureat, s-a înscris la Facultatea de Drept a Universității din Viena, unde și-a început studiile pe 18 octombrie 1919, o perioadă

agitată din cauza căderii imperiului și a Revoluției Ruse. Printre refugiații care veneau din teritoriile fostului imperiu, din est, se număra și Hersch Lauterpacht din Lemberg⁵, care s-a înscris împreună cu Otto la Facultatea de Drept, iar după un sfert de secol avea să inventeze conceptul juridic de „crime împotriva umanității“, care avea să-l vizeze și pe fostul său coleg de facultate.⁶

Legitimația de student a lui Otto înfățișează un tânăr hotărât, cu profil acvilin, cu păr des și papion mare. A petrecut cinci ani, respectiv nouă semestre la Facultatea de Drept, studiind cu profesori renumiți, printre care și Hans Kelsen⁷, care predă drept constituțional, și Alexander Hold-Ferneck⁸, un naționalist inveterat, care credea că vor trece un milion de ani înainte să intre în vigoare „legi internaționale adevărate“. Printre profesorii săi evrei se numărau Stephan Brassloff⁹, specialist în drept roman, și Josef Hupka¹⁰, expert în comerț și bursă.

Sportiv talentat, Otto s-a înscris în *Donauhof*, Clubul de canotaj din Viena, pe Dunăre, și a devenit campion național al Austriei cu echipajul de opt. În 1917, clubul a publicat o broșură cu ocazia aniversării a 150 de ani, în care Otto era prezentat ca un membru „de mare succes, foarte popular“. ¹¹ Mergea des la munte, făcea alpinism și petrecea weekenduri într-o stațiune de schi de lângă Viena. Avea un cerc mare de prieteni, inclusiv femei care îi apreciau energia și simțul tactil deosebit de dezvoltat.

La Facultatea de Drept, Otto a intrat în politică, încurajat de concepțiile tatălui său, un naționalist cu rădăcini în Regiunea Sudetă, unde se vorbea germana. Josef era unul dintre primii membri ai *Deutsche Klub*, o societate conservatoare alcătuită numai din bărbați, ai cărei membri susțineau pangermanismul și se opuneau venirii evreilor și altor refugiați din ținuturile fostului imperiu. „Cumpărați doar de la magazine ariene!“, îi sfătuia foaia informativă publicată de *Klub* pe membrii săi.¹²

În martie 1921, la scurt timp după ce tatăl său a fost numit ministru al apărării, Otto a luat parte la un mare protest antisemit în centrul